

- упровадження уніфікованого поняття кіберзлочинності та чіткої систематизації відповідних діянь;
- посилення контролю в інтернеті та ін.

Також необхідно продовжувати та розширяти міжнародне співробітництво в галузі кібербезпеки, що може містити розроблення узгоджених критеріїв і методів оцінювання ефективності систем і засобів забезпечення інформаційної безпеки, взаємне визнання сертифікатів продукції у сфері захисту інформації, розширення взаємодії у розв'язанні науково-технічних і правових питань забезпечення безпеки інформації. Необхідною умовою успішної взаємодії є зміцнення взаємодії правоохоронних органів різних країн щодо запобігання комп'ютерним злочинам та притягнення до юридичної відповідальності за них.

Перелік джерел посилання

1. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії: аналіт. доп. / за заг. ред. А. Баровської. Київ, 2016. 109 с.
2. PaySpace Magazine. URL: <https://psm7.com> (дата звернення: 09.03.2023).
3. Кібератаки на українські державні сайти (2022) / Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 09.03.2023).
4. Російські хакери атакували 70 державних сайтів, українські активи падають / Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua> (дата звернення: 09.03.2023).
5. Кібератака в Україні 15 лютого була найбільшою в історії держави: в Кабміні назвали вартість / УНІАН. URL: <https://www.unian.ua> (дата звернення: 09.03.2023).
6. Федоров розповів подробиці чергової атаки хакерів проти України / Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua> (дата звернення: 09.03.2023).
7. Ворог атакує email-адреси українських військових на сервісах i.ua і meta.ua — Держспецзв'язку / Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua> (дата звернення: 09.03.2023).
8. Computer Emergency Response Team of Ukraine. URL: <https://cert.gov.ua> (дата звернення: 09.03.2023).

Концептуальні засади проведення комплексних судових економічних та товарознавчих експертиз, пов'язаних із визначенням розміру матеріальної шкоди, завданої власникам пошкодженого майна у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації

Ольга Холодова,

канд-ка техн. наук, доцентка, смт. Слобожанське, Дніпропетровська обл., Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8678-3955>, e-mail: kholodova1984@ukr.net,

Алла Лисенко,

м. Підгородне, Дніпропетровська обл., Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8193-4267>,
e-mail: dnipro.sed@gmail.com,

Наведено концептуальні засади проведення комплексної судової економічної та товарознавчої експертизи в контексті визначення розміру реальних збитків унаслідок пошкодження, втрати і / або знищення єдиних майнових комплексів підприємств, установ та організацій усіх форм власності, керуючись положеннями Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією РФ, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності.

Ключові слова: комплексна судова економічна та товарознавча експертиза; матеріальна шкода; збитки; єдиний майновий комплекс підприємств.

Conceptual principles of comprehensive forensic economic and commodity examinations related to determining the amount of material damage caused to the owners of damaged property in connection with the armed aggression of the Russian Federation

Olga Kholodova, Alla Lysenko

This paper presents the conceptual principles of conducting a complex forensic economic and commodity examination in the context of determining the amount of real damages due to damage, loss and (or) destruction of single property complexes of enterprises, institutions and organizations of all forms of ownership, guided by the provisions of the Methodology for determining damage and the amount of damages caused to enterprises, institutions and organizations of all forms of ownership as a result of the destruction and damage of their property in connection with the armed aggression of the Russian Federation, as well as lost profits from the impossibility or obstacles in the conduct of the economic activity.

Keywords: comprehensive forensic economic and commodity examination; material damage; losses; a single property complex of enterprises.

Чисельні втрати, пошкодження або знищення рухомого майна різних видів і форм власності у результаті збройної агресії Російської Федерації на території України вимагали внесення та ухвалення низки нормативно-правових актів, спрямованих на розрахунок розміру матеріальної шкоди, завданої власникам майна. У зв'язку з цим постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» затверджено Порядок визначення таких шкоди та збитків (далі — *Порядок*) [1].

Останнім часом затребуваним напрямом експертної діяльності є питання, що стосуються визначення матеріальної шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності.

Такі шкоду, збитки й упущену вигоду визначають відповідно до п. 7 розд. I Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затвердженої спільним наказом Мінекономіки та Фонду державного майна від 18.10.2022 р. № 3904/1223 (далі — *Методика*) [2] шляхом проведення судової експертизи або експертного дослідження. Іншим затребуваним напрямом у судово-експертній діяльності є комплексні судові економічні та товарознавчі експертизи.

Комплексну судову економічну та товарознавчу експертизу, пов'язану з визначенням таких шкоди, збитків і упущеної вигоди, призначають (доручають) відповідно до вимог Закону України «Про судову експертизу» [3] та відповідного процесуального законодавства.

Під комплексною розуміють судову експертизу, яку проводять із застосуванням спеціальних знань у різних галузях науки, техніки, мистецтва тощо (різних напрямів однієї галузі знань) для розв'язання одного спільного (інтеграційного) завдання (питання) [4].

Найрозповсюдженішим завданням, що ставлять на розв'язання комплексної судової економічної та товарознавчої експертизи в контексті нашої проблематики, є визначення розміру реальних збитків унаслідок пошкодження, втрати і / або знищення єдиних майнових комплексів (далі — *ЄМК*) підприємств, установ та організацій усіх форм власності.

Відповідно до чинної Методики [2] визначення розміру реальних збитків внаслідок зменшення вірогідності отримання майбутніх економічних вигід від дебіторської заборгованості, пошкодження, втрати і / або знищення ЄМК підприємств, установ та організацій усіх форм власності передбачає визначення актуалізованих на дату оцінки витрат, необхідних для відновлення такого майна з урахуванням стану, яке це майно мало на дату заподіяння шкоди, беручи до уваги його склад, вік, стан активів і зобов'язань.

Значення облікових показників вартості майна станом на 31.12.2021 р., що використовують для машини та обладнання, для визначення розміру складових реальних збитків спочатку ураховують в умовних грошових одиницях (у доларах США, причому облікові показники вартості обраховують за офіційним курсом гривні до

долара США станом на 31.12.2021 р., який становить 27,28 гривні за умовну грошову одиницю).

Розмір реальних збитків унаслідок пошкодження, втрати і / або знищення машини та обладнання визначає судовий експерт-товарознавець з оглядом на актуалізовані на дату оцінювання витрати, необхідні для заміни такого майна, із урахуванням стану, який це майно мало на дату заподіяння шкоди, шляхом індексації облікової вартості майна. Коефіцієнт індексації розраховують на підставі базисних цінних індексів.

Розмір реальних збитків щодо пошкодженого ЄМК судовий експерт-економіст визначає як суму розмірів складових реальних збитків, визначених щодо втрачених, знищених або пошкоджених активів, що були у складі майна ЄМК.

Відповідно до Методики [2], вартість активів і зобов'язань визначають на дату оцінки з урахуванням таких особливостей:

- необоротні активи в частині основних засобів, незавершеного будівництва, інвестиційну нерухомість оцінюють за методологією, передбаченою для таких активів;
- довгострокову та поточну дебіторську заборгованість, отримані векселі, інші види оборотних активів, поточну вартість довгострокових і поточних зобов'язань, довгострокові фінансові вкладення, довгострокові та поточні фінансові інвестиції, якщо вони мають іншу форму, ніж ЄМК підприємств, або корпоративні частки в господарських товариствах, які також знищені, оцінюють, виходячи з облікової вартості таких активів, відображеною в бухгалтерському обліку;
- необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття оцінюють залежно від їх природи за методологією, передбаченою для таких активів.

Після проведених розрахунків експерти узагальнюють і оцінюють результати дослідження, що відображається в синтезуючому підрозділі

дослідницької частини висновку. Також вони обґрунтовують спільний висновок за результатами досліджень, проведених експертами економістом і товарознавцем.

Слід зазначити, що під час розв'язання інтеграційного завдання щодо визначення розміру реальних збитків унаслідок пошкодження, втрати та (або) знищення ЄМК підприємств, установ та організацій, складають спільний висновок, який підписує комісія експертів, оскільки результати дослідження кожного з експертів впливають на його кінцевий результат і є складовими, на підставі яких розв'язують завдання комплексної експертизи.

Перелік джерел посилання

1. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Постанова Кабміну України від 20.03.2022 р. №326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.03.2023).
2. Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності : наказ Мінекономіки та Фонду держмайна України від 18.10.2022 р. № 3904/1223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> (дата звернення: 22.03.2023).
3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4038-12> (дата звернення: 16.03.2023).
4. Сімакова-Єфремян Е. Б. Комплексні судово-експертні дослідження: теорія та практика : монографія. Харків, 2016. 456 с.